

L'art de transformar els espais

JOSEP VILANOVA

INTERIORISTA, DECORADOR I DISSENYADOR

JOSEP ALERT

Josep Vilanova va néixer el 1923: l'any en què Hitler protagonitzava el contuberni de Munic i Espanya inaugurava la dictadura de Primo de Rivera. Però també el mateix any en què García Lorca coneixia Dalí a la Residencia de Estudiantes i Ortega y Gasset fundava la *Revista de Occidente*. Va venir al món durant allò que els llibres en diuen *les annés folles* o “els feliços anys vint”: una època de clarobscur, d'aquelles en què els camins de la història —massa sovint amb sentits oposats i contradictoris— estan a punt d'encreuar-se i en què es presagien canvis a l'horitzó. Quan Josep Vilanova va venir al món, Catalunya es debatia entre el noucentisme i les avantguardes, entre la continuïtat i la ruptura polítiques, entre l'esperança i el neguit. Els signes del temps el van sorprendre en una ciutat de menys de tretze mil habitants, on el ferrocarril feia vint anys justos que havia arribat i on encara es mantenia viu el record de l'epidèmia de grip de 1918. Una ciutat que passava de puntetes sobre “els feliços anys vint”, perquè tenia prou feina a revifar-se dels efectes desastrosos de l'aïllament

ferroviari i a no deixar perdre les oportunitats que oferia una nova font d'energia: l'*electra*.

A Josep Vilanova la història el va fer néixer en el si d'una modesta família de classe mitjana, on el pare era blanquer i la mare anava de casa en casa fent de pentinadora de senyores. Una circumstància fortuïta el va fer adonar de la importància de la imatge i el valor de l'estètica, dos conceptes als quals consagraria més endavant la seva trajectòria professional. La seva mare va adquirir una botiga de queviures situada en una cantonada del carrer del Carme. En deien ca la Maria bruta, “*de tan bruta que era la botiga*”. L'estat del local va obligar els nous propietaris a agençar-lo tot canviant-ne la imatge. “*El meu oncle va pintar la botiga amb uns papers alegres i la va transformar. Llavors se'n va dir la Tenda Nova*”, explica el mateix Vilanova, segons el qual va ser l'efecte d'aquesta metamorfosi estètica allò que li va fer descobrir el poder de la imatge.

Més enllà de l'anècdota, però, Josep Vilanova es declara l'hereu d'un patrimoni que va poder

compartir amb tota una generació d'igualadins i igualadines. Un patrimoni immaterial, intangible, del qual es van beneficiar aquells que van poder estudiar a les Escoles de l'Ateneu, “*on es potenciava molt la creativitat*”, i on aquell jove va poder canalitzar unes aptituds que, d'altra manera, potser no haurien trobat sortida. “*L'Ateneu era l'únic lloc on es feia dibuix. En teníem dues hores a la setmana: una de dibuix d'inventiva i una altra de dibuix al natural*”, diu Vilanova, que encara conserva llibretes d'aleshores, de quan tenia entre deu i dotze anys i sovint sortien a fer excursions —a Collbàs, a la Sala, a can Macià...— per prendre apunts. La llavor de l'Ateneu no va caure en terra erma. En un primer moment el parèntesi de la Guerra Civil va estroncar les expectatives: després de passar per l'Institut Garcia Fossas, Josep Vilanova va deixar inacabat el batxillerat i es va haver de consagrar a l'economia familiar, trampejant l'adoberia del pare i la botiga de la mare. Així va ser fins que un dia va decidir sortir a pintar amb un grup d'amics. Allò que inicialment era una afició es va convertir en una mena de febre artística, que el va dur a participar en diferents exposicions col·lectives. Després d'aquest pas en va venir un altre: la formació del grup Arts, sorgit a partir del Saló d'Artistes Igualadins, a l'empara del CECI, al capdavant del qual hi havia Paco Gabarró. Aquesta plataforma —que periòdicament organitzava exposicions d'artistes locals— li va servir a Josep Vilanova per donar-se a conèixer i li va permetre de rebre, a començaments dels anys cinquanta, el primer encàrrec professional: la decoració d'una botiga de la Rambla —l'òptica Margets— on va poder posar en pràctica les seves pròpies idees. Confessa que en aquells moments, “*jo de la missa no en sabia la meitat. Això sí: sabia dibuixar i pintar i dominava les lleis de la perspectiva*”. Desafiant la inexperiència i malgrat l'aïllament i la poca informació que arribava de l'exterior, Josep Vilanova va provocar una petita revolució a la Igualada de la postguerra. La botiga de cal Margets “*va cau-*

sar impacte perquè era una proposta molt avantguardista, feta a partir de materials nous que estaven al mercat i que jo havia vist”. D'aleshores ençà, Vilanova va treballar com allò que serà durant tota la vida: un professional del disseny.

Com en una partida d'escacs, les comandes com a interiorista se li van anar acumulant exponencialment, sense descuidar altres facetes a través de les quals va poder canalitzar la seva capacitat creativa, en una mena de *feed-back* que acabaria enriquint el conjunt de la seva obra. Va continuar participant en exposicions col·lectives i es va presentar en diferents convocatòries, entre elles el premi Sant Jordi, on algun dels seus treballs va resultar seleccionat. Vilanova va dissenyar banyadors, dibuixos per fer estampats, mitjons... Paral·lelament, també va orientar la seva activitat cap a l'aparadorisme i la decoració d'estands de fires. Bacallaneries, cansaladeries, carnisseries, floristeries, botigues de roba i tota mena d'establiments porten —o han portat— l'empremta personal d'aquest estilista igualadí, que no s'ha volgut cenyir mai a cap àmbit ni a cap tendència. Ell ho reconeix, però no se'n plany: “*No sé si això és bo o és dolent, però en tot cas per a mi ha estat una aventura constant poder fer coses que abans no havia fet*”. Capítol a part de la seva activitat com a interiorista mereixen les restauracions de dos equipaments centenaris: el saló de plens de l'Ajuntament d'Igualada i el teatre del Cercle Mercantil. Dues tasques de les quals es confessa orgullós, pel fet d'haver compatibilitzat un doble objectiu: “*D'una banda, mantenir el clima del que havien estat en les respectives èpoques, tot respectant-ne la personalitat; d'altra banda, millorar aquests mateixos espais, tot adaptant-los a les noves necessitats que imposen els temps en què vivim*”.

Pel que fa a l'interiorisme pròpiament dit, per a Josep Vilanova hi ha tres coses que són bàsiques: “*L'espai que et donen fet, les preferències de les persones que l'han d'habitar (i també les necessitats) i la qüestió econòmica. Respecte a aquesta última, jo sempre dic: Us puc arruïnar si em deixeu que us*

Margels

arruïni, però com que no ho voldreu, farem una cosa que estigui al vostre abast i sobretot que compleixi les vostres necessitats”. Seguint el fil d’aquest raonament, rebutja de ple el tòpic que acusa els dissenyadors de subordinar la funció a la forma. “Sempre m’he adaptat a les necessitats perquè, si el que vull és cenyir-me a la bellesa per la bellesa, ja tinc altres vies per fer-ho”, assegura Vilanova, a parer del qual “la funció és bàsica” en el seu ofici. Aquesta premissa professional comporta un imperatiu ètic: “No pots subordinar la idea del client a la teva pròpia visió sinó que, en tot cas, has de fer-li entendre els teus plantejaments sense perdre de vista la funció que es vol aconseguir”.

En opinió de Vilanova, de vegades és el mateix sentit pràctic el que dona lloc a una determinada bellesa. I ho demostra amb un exemple tret de l’arquitectura i l’urbanisme: “A moltes cases de pagès s’hi endevinen afegits i afegits... perquè naixien unes noves necessitats sense tenir en compte l’element estètic. Ara bé, el resultat final podem dir que és estètic. Avui aquestes cases, aquests pobles d’estructura anàrquica, sense un ordre previ, ens semblen bonics. La funció, ben entesa, pot crear una estètica pròpia, defugint fins i tot els canons establerts. Hi ha, doncs, una bellesa intrínseca a la mateixa funció, derivada de la simplicitat d’allò que veus”. I sentència que per això li agraden tant “aquests pobles que semblen deixats de la mà de Déu”.

Amb la mateixa contundència amb què defensa el dictat de la funció per damunt de la forma, Josep Vilanova rebutja l’associació entre disseny i elitisme o entre disseny i luxe. “Si un té una miqueta de gust i sap compaginar les coses —assegura amb convicció—, avui dia hi ha prou supermercats que permeten muntar un pis amb quatre duros”. I, un cop més, posa un exemple tret de la seva trajectòria professional: “De vegades he hagut de fer gairebé d’assessor financer: m’ha tocat administrar els diners del client a partir de la suma que està disposat a gastar-se”. Per tant, conclou, l’interiorisme i el disseny “no són una qüestió de preu,

sinó de sensibilitat. Es tracta de saber organitzar les coses, t’ho faci un professional o t’ho facis tu mateix”.

El que no es pot evitar, assegura Josep Vilanova, és que el disseny i l’interiorisme estiguin sotmesos a les oscil·lacions de la moda. Ara bé, matisa, aquest fet no és exclusiu del disseny, sinó que també passa amb l’art en general. “Totes les arts estan imbuïdes per l’emergència de nous corrents. De la mateixa manera que en pintura l’impressionisme va deixar pas al cubisme, en arquitectura el modernisme va assimilar elements de tradicions anteriors, com el gòtic. No ens podem sotreure de la successió de corrents i tendències que marca la història”, afirma Vilanova, a parer del qual la novetat del moment present ve donada per la globalització de la informació i la cultura: “Vivim en un món en què ens assabentem constantment de tot el que hi passa. Sabem, per exemple, quines formes artístiques imperen al Japó. En l’aspecte professional aquests fluxos d’informació ens afecten, perquè això ens permet absorbir encara més influències culturals”, diu Josep Vilanova, que posa com a exemple la introducció en la decoració d’elements ètnics com els tapissos hindús i les catifes perses. El resultat de tot plegat és un eclecticisme que “ens permet barrejar tota una sèrie de coses sense seguir una línia massa definida”. Per pair aquesta saturació defensa l’humanisme com a actitud professional: “En la mesura de les meves possibilitats, tracto no tan sols d’acostar-me a les formes, sinó també a l’esperit de les civilitzacions i les èpoques que les han generades. És per això que quan viatjo sempre dic que m’agradaria poder-me emportar sencer el país que visito”. En aquest punt de la conversa, el mateix entorn que ens envolta delata les preferències de Josep Vilanova. El seu espai íntim i quotidià —l’antiga Fonda Maria de la Rambla Nova— és una mena de museu d’antropologia. “M’agrada rodejar-me d’objectes procedents de cultures i d’ètnies diferents”, reconeix aquest veterà estilista de setanta-vuit anys, que assegura tenir les mateixes necessitats d’espai que qualsevol altra persona, “però resoltes a la meua

manera”. Pintures, catifes, barrets, miralls, majòliques, porcellanes i altres objectes formen un conjunt bigarrat, la petita al·legoria d’un mestissatge que ell ja practicava abans que es posés de moda per obra i gràcia del que és políticament correcte. “*Tinc la sort de viure en una casa molt gran on cadascú pot tenir els seus racons per evadir-se*”, admet Josep Vilanova, a parer del qual l’important de qualsevol habitatge és “*que cada racó respiri l’aire de cadascú, de la mateixa manera que donem un aire al lloc de dormir, al lloc d’estar, al lloc de la higiene personal*”.

Per ell, la informàtica és “*un enigma que ha arribat massa tard*”. No és aquest, però, el cas de la pintura, en què exhibeix uns gustos que no tenen fronteres: des de la pintura gòtica (“*aque- lles figures tan estilitzades que entren dins el límit de l’expressionisme*”) fins al cubisme, passant pel racionalisme dels anys 20 i 30. Tres quartes parts del mateix passa amb la literatura. Tot i que actualment llegeix poc per problemes de vista, Josep Vilanova es declara un lector empedreït de llibres d’aventures i novel·les d’intriga, i un admirador d’autors com Mark Twain, Jack London, Zane Grey, Georges Simenon i Agatha Christie. La seva llista de preferències literàries no s’acaba aquí sinó que també inclou les germanes Brontë, Oscar Wilde, Paul Valéry, André Maurois, García Lorca, Josep M. de Sagarra, Antonio Machado i Stefan Zweig. Són noms que s’han anat superposant, com si fossin estrats, en el pòsit de cultura humanista que defineix la personalitat polifacètica i vitalista de Josep Vilanova.

JOSEP ALERT I PUIG (Igualada, 1966) és llicenciat en Geografia i Història. Ha col·laborat en diversos periòdics. Actualment és programador cultural de Cal Ble, Casa de Cultura i Gastronòmica (Igualada).